

Mag. Mihaela Cvek, VIZ OŠ Rogatec, mihaela.cvek@guest.arnes.si

*Dr. Majda Pšunder, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta,
majda.pšunder@guest.arnes.si*

Učenci, žrtve medvrstniškega nasilja

Izvirni znanstveni članek

UDK 364.632:373.3

POVZETEK

Šola kot vzgojno-izobraževalna institucija mora zagotoviti ustrezen nadzor odraslih nad učenci, to tudi počne, toda nasilju se nikakor ne more izogniti. Učenci doživljajo medvrstniško nasilje na različne načine, kot žrtve, kot nasilneži, kot oboje ali kot opazovalci. V naši raziskavi nas je zanimalo, kako pogosto so učenci žrtve medvrstniškega nasilja ter kakšna je razlika v prisotnosti le-tega glede na spol in starost učencev. Raziskava, ki smo jo izvedli med učenci petih, sedmih in devetih razredov različnih osnovnih šol v Sloveniji, je pokazala, da je kar 24,1 % učencev že bilo žrtev medvrstniškega nasilja, da se žrtve nasilnega vedenja najpogosteje zaupajo staršem, da je šola tisto mesto, kjer se nasilje dogaja najpogosteje, in da učenci najpogosteje doživljajo dve obliki nasilja, besedno in psihično.

Ključne besede: medvrstniško nasilje, osnovna šola, učenci, doživljanje medvrstniškega nasilja v vlogi žrtve

Pupils as Victims of Peer Violence

ABSTRACT

The school is an educational institution that has to provide appropriate control of adults over pupils, which they do. Nevertheless, violence cannot be avoided. Pupils encounter peer violence in different roles, as observers, victims, perpetrators, or both. The objective of our research was to examine how often pupils are victims

of peer violence, and to what extent the latter depends on pupils' gender and age. The results of the research made among pupils in the fifth, seventh, and eighth grades of various primary schools across Slovenia showed that 24.1 per cent of pupils had already been victims of peer violence. The ones that they tend to tell about such episodes are their parents. The results have also shown that school is really a place where violence is very common, and that psychological and verbal abuse are the most common types of violence used.

Key words: peer violence, primary school, pupils, experience of violence as victim

Uvod

Nasilje med učenci narašča (Weiss, 2000). Opravljene raziskave (Dekleva, 1995; Grujičič, 2007; Olweus, 1995, 2003; Pšunder, 2005, v Pšunder, 2012) kažejo, da nasilje med mladimi predstavlja velik in resen problem. Postaja vedno bolj zlonamerno in se namenoma uporablja za doseg nekaterih ciljev (Erb, 2004). Ob tem se sprašujemo, kaj se je v družbi spremenilo. Ali lahko iščemo vzroke za takšno stanje v družini, družbenih pogojih, šoli, vrstnikih, možnostih izrabe prostega časa, medijih?

Za obravnavo določenih oblik nasilja med učenci je najbolj specifičen in pogosto uporabljen izraz »bullying«, ki ga različni avtorji različno uporabljajo, najpogosteje kot ustrahovanje (Dekleva), trpinčenje (Pušnik) in vrstniško ter medvrstniško nasilje (Zabukovec Kerin).

Ker gre za nasilje, ki se dogaja na šoli, nosilci nasilja pa so učenci oziroma vrstniki, smo se odločili za uporabo termina medvrstniško nasilje.

Obstajajo različne definicije, kaj je medvrstniško nasilje. O nasilju med vrstniki govorimo, kadar učenec ali skupina učencev drugemu učencu govori neprijetne ali nespodobne besede, ga zafrkava, brca, tepe, mu uničuje oblačila ali šolske potrebščine, ga obrekuje in izloča iz družbe vrstnikov, zaklene v garderobo ali učilnico, zaradi česar učenec trpi in se ne more braniti (Habbe, 2000).

Olweus (1995) govori o medvrstniškem nasilju med učenci, kadar je nek učenec v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju oziroma negativnim dejanjem, ki jih je povzročil njegov vrstnik ali skupina učencev.

Medvrstniško nasilje je namerna, ponavljajoča se uporaba verbalnega, fizičnega ali psihičnega nasilja povzročitelja nad drugim otrokom podobne ali enake starosti. Namen medvrstniškega nasilja je prestrašiti, prizadeti žrtev in povečati povzročiteljev občutek moči (Zabukovec Kerin, 2002).

Čeprav obstajajo različne definicije medvrstniškega nasilja, lahko rečemo, da imajo prav vse neke skupne značilnosti. Gre za nasilje, ki se dogaja dlje časa, lahko je verbalno, psihično ali fizično, vključuje neravnovesje moči med žrtvijo in nasilnežem, žrtev se ne more braniti, ob tem občuti nemoč in strah (Pušnik, 1999).

Kmalu po vstopu v šolo se večina učencev slej ko prej sreča z različnimi oblikami medvrstniškega nasilja, to so telesno nasilje (brcanje, odrivanje, lasanje, omejevanje gibanja), besedno nasilje (žaljivke, širjenje lažnih govoric, žaljivi vzdevki), psihično nasilje (izločanje, osamitev, grožnje, ustrahovanje), izsiljevanje ali ekonomsko nasilje (zahteva po denarju in drugih materialnih dobrinah).

Najbolj prikrita oblika nasilja pa je prav gotovo psihično nasilje (izključevanje, zavračanje, sovražnost, zasmehovanje), ki se ne kaže odkrito, ampak se dogaja za hrbtom žrtve. Posledice tega nasilja so lahko včasih hujše od fizičnega nasilja. Večina žrtev tiho prenaša to trpljenje in ne razmišlja, da bi se o tem s kom pogovorila.

Vedeti pa moramo, da za nekoga, ki je še v procesu razvoja in še nima izoblikovane osebnosti, vse to predstavlja zelo resno težavo (Erb, 2004).

Nasilje učencem povzroča veliko trpljenja in psihološko škodo. Prav zaradi tega je zelo pomembno, da v takih primerih poiščemo pomoč odrasle osebe oz. osebe, ki ji zaupamo, ki nam bo prisluhnila (starši, učitelji, prijatelji), in skupaj poiščemo rešitev.

Ob tem se moramo zavedati, da ni vedno lahko priznati, da si v šoli žrtev nasilja in da te sošolci ne marajo. Obstaja veliko učencev (Mikuš Kos, 1991), ki skrivajo resnico o tem, da jih vrstniki odklanjajo, neradi govorijo o tem, kaj se v resnici dogaja, kot da bi bilo to zanje sramotno.

To priznanje je zelo težko, saj vsak človek, mlad ali star, želi biti priljubljen in sprejet (Erb, 2004).

Raziskave (Olweus, 1973, 1978, v Olweus, 1995; Pušnik, 1997) so pokazale dokaj jasno sliko žrtev nasilja, tako deklic kot dečkov.

Tipična žrtev kaže več tesnobe in negotovosti kot drugi učenci, je pogosto mirna, na napad učencev pogosto reagira z jokom in umikom, ima slabo samopodobo. V šoli je osamljena in zavrnjena, pogosto ima odklonilno stališče do nasilja. Če so žrtve dečki, so pogosto telesno šibkejši od drugih dečkov.

Ne glede na razširjenost in pogostost medvrstniškega nasilja ne smemo nikoli pozabiti, da vsak otrok, žrtev nasilja vrstnikov, doživlja neprijetne občutke, trpi in ga je strah. To pa ima lahko dolgotrajne posledice za njegov osebni razvoj (Habbe, 2000).

Empirični del

Čeprav je bilo na tem področju v preteklosti pri nas opravljenih že nekaj raziskav (Dekleva, 1995; Pušnik, 1996, 1998, v Pušnik, 2004), smo se za to raziskavo odločili, ker nas je zanimalo, ali se je v zadnjih nekaj letih povečal delež učencev, ki so medvrstniško nasilje doživeli v vlogi žrtve. Ta raziskava je torej novejša raziskava, ki bo v slovenski prostor prinesla sveže, novejše podatke.

Z raziskavo smo želeli ugotoviti:

- Kako pogosto so anketiranci doživeli medvrstniško nasilje v vlogi žrtve?
- S kom so učenci, ki so doživeli medvrstniško nasilje v vlogi žrtve, o tem spregovorili?
- Kako pogosto, kje in kdaj so učenci doživeli medvrstniško nasilje v šoli?
- Katero obliko medvrstniškega nasilja so učenci v šoli že doživeli?

Metodologija

Raziskava je bila opravljena med novembrom 2011 in marcem 2012. Osnovni vzorec so predstavljali učenci petih, sedmih in devetih razredov različnih osnovnih šol v Sloveniji. Šole smo izbrali po metodi slučajnostnega izbora, da smo dobili čim bolj reprezentativen vzorec; vključenih je bilo 518 učencev. Vzorec smo razdelili v tri skupine. Prvo skupino sestavlja 172 učencev petih razredov (92 učencev in 80 učenk), drugo skupino sestavlja 165 učencev sedmih razredov (70 učencev in 95 učenk), tretjo pa 181 učencev devetih razredov (101 učenec in 80 učenk).

Za tak vzorec smo se odločili, ker nas zanima primerjava oziroma razlika v pogostnosti pojavljanja učencev v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja med skupinami učencev glede na razred in glede na spol.

Uporabili smo delno prirejen Olweusov vprašalnik o medvrstniškem nasilju.

Odgovore na vprašanja smo dobili z anketiranjem učencev. Anketiranje je potekalo skupinsko in nevodeno.

Podatki, zbrani z anketnimi vprašalniki, so obdelani računalniško, s paketom SPSS, in sicer na nivoju deskriptivne statistike (frekvenčne distribucije – tabelarični prikazi) in inferenčne statistike, kjer smo postavljene raziskovalne hipoteze preverjali z neparametričnim statističnim preizkusom (χ^2 -preizkus).

Rezultati in interpretacija

Rezultati v preglednicah so predstavljeni v treh vsebinskih sklopih.

Žrtev medvrstniškega nasilja in komu je povedal

O medvrstniškem nasilju govorimo, kadar se nasilno dejanje odvija večkrat in v daljšem časovnem obdobju; pri tem torej ne gre za enkraten dogodek (Olweus, 1995). Rezultati že opravljenih raziskav pri nas (Dekleva, 1995; Pušnik, 1996, 1998, v Pušnik, 2004) namreč kažejo, da se delež učencev, ki so že bili žrtev medvrstniškega nasilja v šoli, giblje med 20 in 24 %. Številne druge študije (Gugel, 2010; Olweus, 1995; Pušnik, 1999; Tillmann, 2004, v Klett, 2005) kažejo, da so dečki pogosteje žrtve nasilja kot deklice.

Nasilje učencem povzroča veliko trpljenja. Prav zaradi tega je zelo pomembno, da v primerih nasilja poiščemo pomoč osebe, ki nam bo prisluhnila, to so lahko starši, učitelji, prijatelji, in skupaj poiščemo rešitev. Ob vsem tem je bistvenega pomena, da učenca zares slišimo in ne samo poslušamo. Raziskave (npr. Medved, 2007) kažejo, da skoraj vsak četrti otrok, ki je izpostavljen medvrstniškemu nasilju, o nasilju ne spregovori, saj se boji nasilneža, obenem pa ga je sram priznati, da je šibek in da potrebuje pomoč.

Prvi vsebinski sklop se nanaša na to, kako pogosto so anketiranci kot žrtve že doživeli nasilje, in če, komu so o tem povedali. Zanimalo nas je, ali pri tem obstajajo razlike glede na spol in starost učencev.

Preglednica 1: Kako pogosto si bil žrtev nasilja, glede na spol

Kako pogosto si bil žrtev nasilja	Učenci		Učenske		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %
Nikoli.	78	29,7	128	50,2	206	39,8
Enkrat, dvakrat.	104	39,5	83	32,5	187	36,1
Občasno.	51	19,4	30	11,8	81	15,6
Enkrat na teden.	10	3,8	1	0,4	11	2,1
Večkrat na teden.	20	7,6	13	5,1	33	6,4
Skupaj	263	100	255	100	518	100

$$\chi^2 = 28,670; p = 0,000$$

Dobljeni rezultati kažejo, da je kar 24,1 % učencev že bilo žrtev medvrstniškega nasilja, med njimi statistično pomembno pogosteje učenci in učenci 9. in 7. razredov, ki so medvrstniško nasilje doživeli bodisi občasno (19,4 % učencev, 21,0 % učencev 9. razredov), enkrat na teden (3,8 % učencev, 4,8 % učencev 7. razredov) ali celo večkrat na teden (7,6 % učencev, 8,5 % učencev 7. razredov). Ne moremo mimo rezultata naše raziskave, ki je pokazala, da je dokaj visok odstotek anketirancev, in sicer statistično pomembno več učencev (39,5 %) in

učencev 5. razredov (42,4 %), ki je izkušnjo z nasiljem imelo že enkrat do dvakrat, kar vsekakor ni malo.

Rezultati naše raziskave sovpadajo z rezultati že opravljenih raziskav (Dekleva, 1995; Pušnik, 1996, 1998, v Pušnik, 2004), ki kažejo, da je v šoli od 20 do 24 % učencev žrtev medvrstniškega nasilja. Na osnovi dobljenih rezultatov lahko torej potrdimo, da se delež učencev, žrtev medvrstniškega nasilja v zadnjih nekaj letih ni spremenil oziroma povečal, kar kaže na dejstvo, da je medvrstniško nasilje stalnica v šolskem prostoru. Hkrati se strinjamo z navedbo Tillmanna (2004, v Klett, 2005), da je nasilje še vedno moški fenomen. Trditev, da medvrstniško nasilje s starostjo upada (Olweus, 1995; Pušnik, 1995; Gorenc, 2007), v naši raziskavi ne drži. Dobljeni rezultati kažejo ravno nasprotno, razširjenost medvrstniškega nasilja s starostjo narašča, največ žrtev nasilja je ravno med učenci 9. razredov.

Med anketiranci ni statistično pomembne razlike glede na spol v tem, komu se zaupajo o nasilju, ki so ga doživeli. Spodbuden je podatek, da 87,4 % učencev, ki so že bili žrtev nasilnega vedenja, o tem ne molči, temveč spregovori z zaupanja vredno osebo, najpogosteje so to starši (39,2 % učencev, 45,4 % učenek), sošolci ali prijatelji (32,1 % učenek, 29,7 % učencev) in učitelji (17,2 % učencev, 11,5 % učenek).

Kljub temu obstaja dosti učencev, med njimi 13,8 % učencev in 10,9 % učenek, ki o nasilju ne spregovorijo z nikomer. Verjetno so to učenci, ki jih je strah nasilneža ali pa se bojijo priznati, da so žrtev nasilja, kar ni enostavno. Zavedati pa se moramo, da vsakršno nasilje v otroku pušča pečat za vse življenje. Hkrati se strinjamo z navedbo M. Elliot (2002), da učenci s tem, ko ne spregovorijo o nasilju in so tiho, pomagajo nasilnežem, saj ti tako dobijo občutek, da lahko s svojim nasilnim vedenjem nadaljujejo.

Preglednica 2: Komu si povedal o nasilju, glede na razred

Komu si povedal	5. razred		7. razred		9. razred		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Staršem.	71	51,4	56	49,1	35	25,7	162	41,8
Učitelju.	28	20,3	10	8,8	20	14,7	58	14,9
Sošolcu, prijatelju.	26	18,8	36	31,6	57	41,9	119	30,7
Nikomur.	13	9,4	12	10,5	24	17,6	49	12,6
Skupaj	138	100	114	100	136	100	388	100

$$\chi^2 = 34,663; p = 0,000$$

Obstaja pa statistično pomembna razlika med učenci v tem, komu se zaupajo o nasilju, ki so ga doživeli, glede na razred. Pomembno več je učencev 5. razredov (51,4 %), ki se zaupajo staršem, učenci 9. razredov (41,9 %) pa se najpogosteje zaupajo sošolcem oziroma prijateljem. Hkrati je pomembno več učencev 9.

razredov (17,6 %), ki o nasilju ne spregovorijo z nikomer, med učenci 7. razredov je takih 10,5 %, med učenci 5. razredov pa 9,4 %.

Zakaj je tako? Menimo, da učenci 9. razredov razmišljajo, da čisto vsega ni potrebno zaupati staršem ter da znajo in zmorejo, ker so že starejši, sami poskrbeti zase. Delno pa so to tudi učenci, ki jih je sram priznati, da so žrtev nasilja, in o tem raje molčijo, s tem pa se ne zavedajo, da tako ponujajo nasilnežem nove možnosti za nasilna dejanja. Se pa učenci 9. razredov pogosteje zaupajo najboljšemu prijatelju oziroma sošolcu. Že opravljena raziskava (Cvek, 2008) je pokazala, da je komunikacija med prijatelji posebej močno poudarjena med učenci višjih razredov in prav gotovo je tema pogovorov tudi medvrstniško nasilje.

Pogostnost medvrstniškega nasilja v šoli; kje in kdaj doživljajo žrtve medvrstniško nasilje v šoli

Nasilje v šolah se povečuje (Bašič, 2004). Erb (2004) navaja, da se je v šoli razmahnila spirala nasilja, ki ji komajda kateri učenec uide. V tej zvezi nas je drugem vsebinskem sklopu zanimalo, kako pogosto so učenci žrtev medvrstniškega nasilja v šoli, v katerih prostorih in kdaj se nasilje na šoli najpogosteje dogaja. Ali obstajajo pri tem razlike med spolom in starostjo učencev?

Dobljeni rezultati prikazujejo, da je šola resnično mesto, kjer se nasilje dogaja najpogosteje. Več kot polovica učencev (54,1 %) je nasilje doživela v šoli, pri tem ne igrata pomembne vloge niti spol niti razred (starost) učenca. Do enakih ugotovitev je prišlo že več avtorjev (Olweus, 1995; Habbe, 2000; Lukežič, 2005).

Preglednica 3: Kako pogosto si doživel nasilje v šoli, glede na razred

Kako pogosto si doživel nasilje v šoli	5. razred		7. razred		9. razred		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Nikoli.	74	43,0	64	39,4	68	37,6	206	39,8
Enkrat, dvakrat.	69	40,1	69	41,2	57	31,5	195	37,6
Občasno.	23	13,4	18	10,9	39	21,5	80	15,5
Enkrat na teden.	1	0,6	9	5,5	1	0,6	11	2,1
Večkrat na teden.	5	2,9	5	3,0	16	8,8	26	5,0
Skupaj	172	100	165	100	181	100	518	100

$$\chi^2 = 31,126; p = 0,000$$

Med anketiranci obstaja statistično pomembna razlika v tem, kako pogosto so doživeli nasilje v šoli kot žrtev, tako glede na spol kot glede na razred. Statistično pogosteje so žrtev nasilja v šoli učenci (27,3 %) ter učenci 9. razredov (30,9 %).

Kar 15,5 % anketirancev, med njimi statistično pogosteje učenci (18,8 %) in učenci 9. razredov (21,5 %), je doživelo nasilje v šoli občasno, 5,7 % učencev in 8,8 % učencev 9. razredov pa je žrtev nasilja v šoli večkrat na teden, kar je

zaskrbljujoče. Podatki presenečajo, saj smo pričakovali, da bo odstotek učencev, ki so pogosteje žrtev nasilja, višji pri mlajših učencih, torej učencih 5. in 7. razredov. Z ugotovitvijo, da medvrstniško nasilje s starostjo upada (Olweus, 1995; Pušnik, 1995; Habbe, 2000), se ne strinjamo, saj podatki naše raziskave kažejo ravno nasprotno – medvrstniško nasilje s starostjo narašča.

Preglednica 4: Kje v šoli se dogaja nasilje, glede na razred

Kje v šoli se dogaja nasilje	5. razred		7. razred		9. razred		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Jedilnica.	6	5,5	2	1,6	16	9,3	24	5,9
Stranišče.	11	10,0	11	8,9	9	5,2	31	7,6
Igrišče.	21	19,1	16	12,9	25	14,5	62	15,3
Hodniki.	28	25,5	57	46,0	63	36,6	148	36,5
Garderoba.	15	13,6	28	22,6	40	23,3	83	20,4
Učilnica.	29	26,4	10	8,1	19	11,0	58	14,3
Skupaj	110	100	124	100	172	100	406	100

$$\chi^2 = 37,204; p = 0,000$$

Obstaja statistično pomembna razlika v tem, kje oz. v katerih prostorih na šoli se nasilje dogaja, tako glede na spol kot glede na razred. Anketiranci nasilje doživljajo najpogosteje na hodnikih – statistično pogosteje učenke (39,2 %) ter učenci 7. razredov (46,0 %), v garderobi – pogosteje učenke (23,6 %) ter učenci 9. razredov (23,3 %), sledijo igrišča – pogosteje učenci (18,1 %) ter učenci 5. razredov (19,1 %), učilnica – pogosteje učenke (16,9 %) in učenci 5. razredov (26,4 %), stranišče (10,0 % učencev, 10,0 % učencev 5. razredov) in jedilnica (6,8 % učenk in 9,3 % učencev 9. razredov).

Preglednica 5: Kdaj se dogaja nasilje v šoli, glede na spol

Kdaj se dogaja nasilje v šoli	Učenci		Učenke		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %
Med odmori.	135	57,2	68	46,3	203	53,0
Pred poukom.	35	14,8	14	9,5	49	12,8
Po pouku.	61	25,7	53	36,3	114	29,8
Med poukom.	6	2,5	11	7,5	17	4,4
Skupaj	237	100	146	100	383	100

$$\chi^2 = 12,213; p = 0,007$$

Prav tako obstaja statistično pomembna razlika med učenci in učenkami glede na to, kdaj se na šoli dogaja nasilje. Najpogosteje se nasilje dogaja med odmori. Več kot polovica anketirancev, pomembno več učencev (57,2 %) kot učenk, je bila žrtev nasilja med odmori. Med anketiranci, ki so nasilje doživeli po pouku, je pomembno več učenk (36,3 %). Kar 4,4 % anketirancev, med njimi pomembno več učenk (6,2 %) in 3,9 % učencev, je bilo žrtev nasilja med poukom. To meče slabo luč na vse učitelje, ki ne opazijo, kaj se dogaja v učilnicah. V večini primerov

je nasilje med poukom oziroma v učilnicah omenjeno v času podaljšanega bivanja; tega nikakor ne jemljemo kot opravičilo, saj bi vsak učitelj moral biti, ne glede na čas in prostor opravljanja dela, kar se da občutljiv za vsakršno nasilje, ki se dogaja med učenci.

Več kot polovica učencev, ne glede na razred, je bila žrtev nasilja med odmori.

Na tem mestu ponovno poudarjamo, da imajo učitelji bistveno vlogo pri preprečevanju in s tem pri zmanjševanju medvrstniškega nasilja, saj z dobrim opazovanjem dogajanja med učenci, s prepoznavanjem posameznih oblik nasilja ter s pravočasnim reagiranjem, tako preventivno kot kurativno, lahko pomagajo mnogim žrtvam nasilja, da izstopijo iz tega začaranega in bolečega kroga. Ob vsem tem nas mora voditi spoznanje, kot navaja Erb (2004), da je vsak, ki ne ukrepa proti nasilju, si zatiska oči pred njim ali ga namerno prezre, soodgovoren za njegovo naraščanje in širjenje.

Oblike nasilja

Učenci se slej ko prej srečajo z različnimi oblikami nasilja, od neposrednega, fizičnega nasilja do manj vidnega, psihičnega nasilja. Tretji vsebinski sklop se nanaša na oblike nasilja, ki so jih anketiranci kot žrtve že doživeli. Pri tem so nas zanimale razlike glede na spol in razred učencev.

Dosedanje raziskave (Olweus, 1995) namreč kažejo, da so učenci pogosteje izpostavljeni neposrednemu nasilju, torej fizičnemu, učenke pa pogosteje posrednemu nasilju.

Preglednica 6: Oblike nasilja glede na spol

Oblike nasilja	Učenci		Učenke		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %
Zmerjanje.	106	23,3	94	29,5	200	25,8
Grožnja.	56	12,3	33	10,3	89	11,5
Izključitev iz skupine.	23	5,1	40	12,5	63	8,1
Pretepanje.	85	18,7	32	10,0	117	15,1
Izsiljevanje.	26	5,7	16	5,0	42	5,4
Potiskanje, brcanje.	72	15,8	35	11,0	107	13,8
Zasmehovanje.	87	19,1	69	21,6	156	20,2
Skupaj	455	100	319	100	774	100

$$\chi^2 = 29,527; p = 0,000$$

Najpogostejše oblike nasilja, ki jih anketiranci doživljajo, so besedno nasilje (zmerjanje), psihično nasilje (zasmehovanje) ter fizično nasilje (pretepanje, potiskanje in brcanje). Rezultati v preglednici 6 prikazujejo, da v oblikah nasilja obstaja statistično pomembna razlika med spoloma. Učenke so statistično

pogosteje žrtve besednega nasilja – zmerjanja (29,5 %), psihičnega nasilja v obliki zasmehovanja (21,6 %) ter izključitve iz skupine (12,5 %). Učenci so statistično pogosteje izpostavljeni telesnemu oziroma fizičnemu nasilju – pretepanju (18,7 %) ter potiskanju in brcanju (15,8 %). Ne glede na razred so učenci najpogosteje izpostavljeni besednemu nasilju – zmerjanju (21,5 % učencev 5. razredov, 28,2 % učencev 7. razredov in 27,5 % učencev 9. razredov) ter psihičnemu nasilju – zasmehovanju (21,1 % učencev 5. razredov, 20,5 % učencev 7. razredov in 19,1 % učencev 9. razredov), sledi fizično nasilje, med učenci 5. in 7. razredov je pogosto pretepanje, med učenci 9. razredov pa potiskanje in brcanje.

Sklep

Cilj raziskave, ki smo jo izvedli med učenci 5., 7. in 9. razredov različnih osnovnih šol v Sloveniji, je bil ugotoviti, kako pogosto so učenci žrtve medvrstniškega nasilja ter kakšna je razlika v prisotnosti le-tega glede na spol in starost učencev. Zanimalo nas je, kako pogosto so anketiranci doživeli nasilje v vlogi žrtve, in če, komu so o tem spregovorili, kako pogosto so doživeli nasilje v šoli, kje natančneje (v katerem prostoru) in kdaj (pred poukom, med poukom, po pouku) ter katero obliko nasilja so na šoli že doživeli.

Raziskava je pokazala, da je kar 24,1 % učencev že bilo žrtev medvrstniškega nasilja, med njimi statistično pogosteje učenci in učenci 9. in 7. razredov. Žrtve nasilnega vedenja se, ne glede na spol, najpogosteje zaupajo staršem, med njimi pomembno pogosteje učenci 5. razredov. Kar visok delež učencev (12,6 %), ne glede na spol, o tem, da so žrtev nasilja, ne spregovori z nikomer, med njimi je pomembno več učencev 9. razredov. Šola je resnično mesto, kjer se nasilje dogaja najpogosteje, ne glede na spol in starost učencev, statistično pogosteje pa so žrtve nasilja v šoli učenci in učenci 9. razredov. Anketiranci nasilje doživljajo najpogosteje na hodnikih, pogosteje učenke in učenci 7. razredov, v garderobi (učenke, učenci 9. razredov), sledijo igrišča, učilnice, stranišča in jedilnica. Najpogosteje se nasilje dogaja med odmori, ne glede na razred, pogosteje pa ga doživljajo učenci. Najpogostejše oblike nasilja, ki jih anketiranci doživljajo, ne glede na razred, so besedno nasilje – zmerjanje, psihično nasilje – zasmehovanje ter fizično nasilje – pretepanje, potiskanje in brcanje. Žrtve besednega in psihičnega nasilja so statistično pogosteje učenke, žrtve fizičnega nasilja pa učenci.

Upravičeno se sprašujemo, kaj lahko naredimo, da bi bilo medvrstniškega nasilja čim manj.

Zagotovo se je o tem problemu potrebno veliko pogovarjati doma, v vrtcu, v šoli, skratka v vseh vzgojno-izobraževalnih institucijah. Ob vsem tem ima zelo pomembno mesto zgled odraslih, ki ga ustvarjamo s svojim vedenjem in

delovanjem. Osrednjo vlogo ima prav gotovo družina, natančneje vzgoja znotraj družine, ki mora biti prožna. Pomembno je, da so otroci že od samega začetka deležni dovolj ljubezni, topline in pozornosti, da so meje dovoljenega vedenja jasno postavljene, da imajo učenci »svobodo«, ki ima tudi določene omejitve. Ob tem se strinjamo s sklepom Olweusa (1995), ki pravi: ljubezen in skrb tistih, ki vzgajajo, jasno postavljene meje dovoljenega vedenja brez uporabe telesne kazni ustvarjajo harmonične in neodvisne otroke, ki znajo konflikte reševati brez uporabe nasilja. In ravno odnosi z vrstniki so pomemben dejavnik nadaljnega razvoja otrok (Mikuš Kos, 1991), zato ponovno poudarjamo, da moramo vsi skupaj (starši, vzgojitelji in učitelji) poskrbeti, da bodo ti odnosi čim bolj pozitivni, in si prizadevati, da bo nasilja čim manj.

LITERATURA

Bašič, K. (2004). Varna šola. V A. Anžič, G. Meško in J. Plazar (ur.), *Mladoletniško nasilje* (str. 103–113). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija.

Cvek, M. (2008). *Refleksija medijskega nasilja na učenčev vsakdan*. Magistrsko delo, Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.

Dekleva, B. (2000). Šola, mladi in nasilje. V A. Šelih (ur.), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih*. Ljubljana: Bonex.

Elliot, M. (2002). *Trpinčenje*. Ljubljana: Educy.

Erb, H. (2004). *Nasilje v šoli in kako se mu lahko zoperstaviš*. Radovljica: Didakta.

Gorenc, M. (2007). Nasilje med mladimi: trpinčenje in pretepanje. V H. Jeriček, D. Lavtar in T. Pokrajac (ur.), *Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju: HBSC Slovenija 2006* (str. 107–119). Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.

Gugel, G. (2010). *Handbuch Gewaltprävention II. Für die Sekundarstufen und die Arbeit mit Jugendlichen Grundlagen – Lernfelder – Handlungsmöglichkeiten*. Tübingen: Institut für Friedenspädagogik.

Habbe, J. (2000). *Nasilje in varnost otrok v šolah: nasveti za ravnatelje, učitelje, starše in vse, ki skrbijo za varnost v osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Lisac & Lisac.

Klett, K. (2005). *Gewalt an Schulen: eine deutschlandweite Online-Schulerbefragung zur Gewaltsituation an Schulen*. Pridobljeno 10. 7. 2011, s http://deposit.d-nb.de/cgi-bin/Dokserv?idn=978110749&dok_var=dl&dok_ext=pdf&filename=978110749.pdf.

Lukežič, V. (2005). *Vrstniško nasilje med učenci osnovnih šol*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Medved, J. (2007). Nasilje med vrstniki. *Otrok in družina*, 7, 11–13.

Mikuš Kos, A. (1991). *Šola in duševno zdravje*. Murska Sobota: Pomurska založba.

Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci: kaj vemo in kaj lahko naredimo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Pšunder, M. (1994). *Knjižica za učitelje in starše*. Maribor: Obzorja.

Pšunder, M. (2012). Medvrstniško nasilje preko interneta in primerjava s tradicionalnim nasiljem. V M. Senekovič, O. Dečman Dobrnjič in J. Ferk (ur.), *Modeli vzgoje v globalni družbi* (str. 43–48). Ljubljana: Društvo vzgojiteljev dijaških domov Slovenije.

Pušnik, M. (1996). *Trpinčenje med otroki in mladostniki: delovno gradivo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Pušnik, M., Slivar, B., Rupar, B., Černe, B., Pogačnik Jarc, A., Nedoh, D. idr. (2004). *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Weiss, R. (2000). *Gewalt, Medien und Aggressivitat bei Schülern*. Hogrefe Verlag: GmbH + Co.

Zabukovec Kerin, K. (2002). Vrstniško nasilje v šoli. V K. Ančić, D. Lešnik Mugnaioni, M. Plaz, N. Vanček, T. Verbnik Dobnikar, Š. Veselič idr. (ur.), *Nasilje, nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana.

Zupančič, M. in Justin, J. (1991). *Otrok, pravila, vrednote*. Radovljica: Didakta.